

**BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHISINING KASBIY
KOMPETENTLIGINI SHAKLLANTIRISHDA AKTNING O'RNI**

Qosimova Muattar

Namangan davlat pedagogika instituti magistranti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini shakllantirish va rivojlantirish jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining o'rni tahlil etilgan. Tadqiqotda AKT vositalarining pedagoglarning axborot, kommunikativ, metodik va raqamli kompetensiyalarini rivojlantirishdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, raqamli ta'lim muhiti, elektron ta'lim resurslari hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning ta'lim sifati va samaradorligini oshirishdagi imkoniyatlari ko'rib chiqilgan.*

Kalit so'zlar: *kasbiy kompetentlik, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, raqamli savodxonlik, axborot kompetensiyasi, pedagogik texnologiyalar, innovatsion ta'lim, kommunikativ kompetensiya, metodik kompetentlik.*

Kirish:

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining kasbiy kompetentligini rivojlantirish jarayoni zamonaviy ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri sanaladi. Ushbu jarayonda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish pedagogning kasbiy tayyorgarligini yangi bosqichga olib chiqadi. Ta'limning raqamlashtirilishi natijasida o'qituvchidan nafaqat fan bo'yicha chuqur bilim, balki turli elektron resurslar bilan ishlash ko'nikmalari ham talab etilmoqda. AKT vositalari yordamida bo'lajak pedagoglar axborotni izlash, tahlil qilish, saralash va undan maqsadli foydalanish kompetensiyalarini rivojlantiradilar. Bunday kompetensiyalar esa ularning kelajakdagi kasbiy faoliyatida asosiy ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, raqamli texnologiyalar ta'lim jarayonining samaradorligini oshirib, o'quv faoliyatining innovatsion shakllarini qo'llash imkonini yaratadi. Shu sababli AKT hozirgi vaqtda pedagogik ta'limning ajralmas tarkibiy qismi sifatida e'tirof etilmoqda.

Asosiy qism:

Kasbiy kompetentlik tushunchasi o'qituvchining nazariy bilimlari, amaliy ko'nikmalari, kasbiy qadriyatlari, shuningdek pedagogik faoliyatni samarali tashkil etish qobiliyatlarini o'zida mujassamlashtiradi. Boshlang'ich sinf o'qituvchisi uchun ushbu kompetensiyalar ayniqsa muhim hisoblanadi, chunki u o'quvchilarning dastlabki bilim va ko'nikmalarini shakllantiruvchi asosiy subyektdir. AKTning ta'lim jarayoniga kirib kelishi mazkur kompetensiyalarning mazmunini yanada boyitdi. Endilikda o'qituvchi darslarni raqamli vositalar yordamida tashkil etish, elektron ta'lim resurslaridan foydalanish va masofaviy ta'lim elementlarini qo'llash imkoniyatiga ega bo'lishi kerak. Bu esa kasbiy kompetentlikning yangi tarkibiy qismlarini shakllantirishni talab qiladi. Natijada bo'lajak pedagoglar

zamonaviy ta'lim muhitiga moslashish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Shu jihatdan AKT kasbiy kompetentlikni rivojlantirishning asosiy omili sifatida namoyon bo'ladi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bo'lajak o'qituvchilarning axborot kompetensiyasini rivojlantirishda alohida ahamiyat kasb etadi. Axborot kompetensiyasi shaxsning zarur ma'lumotlarni topish, qayta ishlash, baholash va amaliyotda qo'llash qobiliyatini anglatadi. Bugungi axborotlashgan jamiyatda pedagogning ushbu kompetensiyaga ega bo'lishi kasbiy muvaffaqiyatning muhim shartlaridan biridir. Elektron kutubxonalar, ilmiy ma'lumotlar bazalari va raqamli platformalar bilan ishlash bo'lajak o'qituvchilarning ilmiy dunyoqarashini kengaytiradi. Bundan tashqari, AKT vositalari yordamida olingan axborotlarni tahlil qilish va tizimlashtirish imkoniyatlari ham ortadi. Bu esa mustaqil fikrlash va tanqidiy yondashuv ko'nikmalarining rivojlanishiga xizmat qiladi. Natijada bo'lajak pedagogning axborot bilan ishlash madaniyati yuksaladi.

AKT vositalari ta'lim jarayonini tashkil etishning innovatsion shakllarini joriy etishga xizmat qiladi. Interaktiv taqdimotlar, multimedia materiallari, virtual laboratoriyalar va elektron ta'lim platformalari darslarning mazmunan boyitilishiga yordam beradi. Bunday vositalardan foydalanish o'quvchilarning bilimlarni o'zlashtirish darajasini oshirishi bilan bir qatorda bo'lajak o'qituvchilarning metodik tayyorgarligini ham mustahkamlaydi. Raqamli texnologiyalar dars jarayonida ko'rgazmalilik tamoyilining samarali amalga oshirilishiga imkon yaratadi. Shu bilan birga, murakkab mavzularni vizual tarzda tushuntirish imkoniyati ham kengayadi. Natijada o'quvchilarning bilishga bo'lgan qiziqishi ortib, ta'lim sifati yaxshilanadi. Bo'lajak pedagoglar esa innovatsion pedagogik faoliyatni tashkil etish tajribasiga ega bo'ladilar.

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishda mustaqil ta'limning o'rni beqiyosdir. AKT vositalari aynan mustaqil ta'lim samaradorligini oshirishning eng muhim vositalaridan biri hisoblanadi. Elektron kurslar, masofaviy ta'lim platformalari va onlayn seminarlar talabalarning bilimlarini muntazam ravishda boyitib borish imkonini beradi. Bunday imkoniyatlar ta'lim oluvchilarning o'z ustida ishlashga bo'lgan motivatsiyasini kuchaytiradi. Shu bilan birga, ularda o'z-o'zini boshqarish va o'z faoliyatini rejalashtirish ko'nikmalari ham shakllanadi. Mustaqil ravishda yangi bilimlarni egallash esa kasbiy rivojlanishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Natijada bo'lajak o'qituvchi uzluksiz ta'lim tamoyillariga mos ravishda faoliyat yuritishga tayyor bo'ladi.

Zamonaviy ta'lim tizimida raqamli savodxonlik pedagog kasbiy kompetentligining muhim tarkibiy qismiga aylanib bormoqda. Raqamli savodxonlik nafaqat kompyuter texnologiyalaridan foydalanishni, balki axborot xavfsizligi, media madaniyat va raqamli etikaga rioya qilishni ham o'z ichiga oladi. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari ushbu ko'nikmalarga ega bo'lish orqali o'quvchilarda ham to'g'ri raqamli madaniyatni shakllantirish imkoniyatiga ega bo'ladilar. AKT vositalaridan ongli va maqsadli foydalanish pedagogning kasbiy faoliyatidagi samaradorlikni oshiradi. Shu bilan birga, turli raqamli tahdidlardan himoyalanih ko'nikmalarini ham rivojlantiradi. Bu esa zamonaviy pedagog

faoliyatining muhim talablaridan biri hisoblanadi. Natijada bo'lajak o'qituvchi raqamli jamiyatning faol ishtirokchisiga aylanadi.

AKT asosida tashkil qilgan ta'lim jarayoni kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Elektron pochta, videokonferensiya platformalari va onlayn forumlar orqali samarali muloqot olib borish imkoniyati yaratiladi. Bo'lajak pedagoglar bunday vositalar yordamida hamkasblari va mutaxassislar bilan tajriba almashish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu esa ularning kasbiy hamkorlik kompetensiyasini rivojlantiradi. Shuningdek, masofaviy muloqot vositalari pedagogik hamjamiyat bilan uzviy aloqalarni mustahkamlashga xizmat qiladi. Natijada o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishi uchun qulay sharoit yuzaga keladi. Shu sababli AKT kommunikativ kompetensiyalarni shakllantirishning samarali vositasi sifatida baholanadi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish bo'lajak o'qituvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini ham rivojlantiradi. Turli elektron resurslar bilan ishlash jarayonida talabalar muammoli vaziyatlarni hal qilish, axborotlarni solishtirish va xulosalar chiqarishga o'rganadilar. Bu esa ularda tahliliy tafakkurning rivojlanishiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, raqamli vositalardan foydalanish yangi pedagogik g'oyalarni ishlab chiqish imkoniyatlarini kengaytiradi. Innovatsion yondashuvlar asosida tashkil etilgan ta'lim faoliyati ijodkorlikning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Natijada bo'lajak pedagog zamonaviy ta'lim muammolariga kreativ yechimlar taklif qila oladigan mutaxassis sifatida shakllanadi. Bunday sifatlar esa bugungi mehnat bozorida yuqori baholanadi.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, AKT kompetensiyalarini shakllantirish pedagogik ta'lim sifatini oshirishning eng muhim omillaridan biridir. UNESCO tomonidan ishlab chiqilgan o'qituvchilar uchun AKT kompetensiyalari modeli ham aynan shu g'oyaga asoslanadi. Mazkur modelda pedagoglarning texnologik, pedagogik va metodik tayyorgarligini uyg'un rivojlantirish zarurligi ta'kidlanadi. Ushbu yondashuv bo'lajak o'qituvchilarni zamonaviy ta'lim muhitida samarali faoliyat yuritishga tayyorlaydi. Shu bilan birga, ta'limning sifati va natijadorligini oshirishga xizmat qiladi. Xalqaro tajribalarni milliy ta'lim tizimiga tatbiq etish pedagogik ta'limni takomillashtirishning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Natijada raqobatbardosh va yuqori malakali pedagog kadrlarni tayyorlash imkoniyati kengayadi.

O'qituvchining metodik kompetentligining kognitiv tarkibiy qismi o'qituvchining metodik bilimlar tizimiga egaligini, bu bilimlarning o'zi uchun ham, kasbiy faoliyati va kasbiy o'sishi uchun ham muhimligini hamda ularning ahamiyatini anglashni o'z ichiga oladi. Faollik komponenti esa metodik faoliyatning asosiy turlarini amalga oshirish, ularning natijalarini tahlil qilish va baholash, shuningdek, faoliyat natijalarining kutilgan yoki rejalashtirilgan maqsadlarga muvofiqligini aniqlash hamda zarurat tug'ilganda ularni o'zgartirish imkonini beradi. Erkin va faol fikrlash, ta'limtarbiya jarayonini modellashtirish, ta'lim berish va tarbiyalashning yangi g'oya hamda texnologiyalarini ishlab chiqish va amalga oshirish qobiliyatlariga ega bo'lgan bo'lajak o'qituvchining kasbiy kompetentligini rivojlantirish muammosi zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarda dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Xulosa:

Xulosa o'rnida shuni aytish joizki, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining kasbiy kompetentligini shakllantirish va rivojlantirishda strategik ahamiyatga ega bo'lgan omil sanaladi. Ular pedagogning axborot, metodik, kommunikativ va raqamli kompetensiyalarini kompleks ravishda rivojlantirishga xizmat qiladi. AKT vositalari yordamida ta'lim jarayonining samaradorligi oshib, innovatsion pedagogik faoliyatni tashkil etish imkoniyatlari kengayadi. Shu bilan birga, bo'lajak o'qituvchilarning mustaqil ta'lim olish, ijodiy fikrlash va kasbiy o'sish jarayonlari faollashadi. Zamonaviy ta'lim muhitida muvaffaqiyatli faoliyat yuritish uchun pedagoglar AKTdan samarali foydalanish ko'nikmalariga ega bo'lishlari zarur. Mazkur kompetensiyalar esa ta'lim sifati va natijadorligining muhim omili sifatida namoyon bo'ladi. Shuning uchun pedagogik oliy ta'lim muassasalarida AKTga oid tayyorgarlikni yanada takomillashtirish dolzarb vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ismailov A. A. O'quvchilarning ta'limdagi yutuqlarini baholash tizimini xalqaro talablar asosida takomillashtirishning nazariy va institutsional asoslari // Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar, 2022yil, No 2.
2. Abdullayeva B. S. Boshlang'ich ta'lim sifat va samaradorligini ilg'or pedagogik hamda axborotkommunikatsiya tex-nologiyalari asosida oshirish // "Boshlang'ich ta'lim va jismoniy madaniyat yo'nalishida sifat va samaradorlikni oshirish: muammo va yechimlar" xalqaro ilmiy konferensiyasi materiallari. – Toshkent, 2017.
3. Baltamuratova A.P. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining ijodiy faoliyatini tashkil etish. ORIENS, 2023.
4. Abduraxmonova N.A. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ijodiy faoliyatini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida. Educational Research in Universal Sciences, 2023.
5. Berdieva M.B. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini kasbiy kompetentligini takomillashtirishning metodik asoslari. Dissertatsiya. TDPU. – T.: 2025-yil.